

Učiteljski Tovariš

Stanovsko političko glasilo UJU — Poverjeništvo Ljubljana.

Uredništvo in uprava: Ljubljana, Franciškanska ulica 6/1. Rokopisov ne vracamo. Nefrankiranih pisem ne sprejemamo. Izhaja vsak četrti. Naročnina letno 60 Din, za inozemstvo 80 Din. Člani pov. UJU plačajo listi s članarino. Oglaš po ceniku in dogovoru, davke posebe. Pošt. ček. rač. 11.197. Telefon 3112.

Volonterji.

Brez dvoma je, da preživlja vse naše šolstvo težko krizo. Srednje šole se med letom reducirajo, dasi bi se morale naravno koncem ali pa vsaj v začetku šolskega leta. Novi učni načrti in važne izpremembe v ustroju srednjih šol se ravno tako vrše med šolskim letom. Vse to povzroča velik nered in zmešnjave pri vzgoji in pouku, ki bi se morala vršiti mirno in stvarno brez vsakih večjih pretresljajev zlasti že med začetnim delom. Potem se pa čudijo, da so uspehi minimalni in zaostajajo daleč za predvojno normalo!

Osnovno šolstvo pa je v zadnjem času dobilo novo kategorijo učiteljstva — volonterje. Par sto učiteljskih abiturijentov in abiturientk v Sloveniji čaka na službe, razredi so prazni, ali se pa mora vršiti radi pomanjkanja učnih oseb menjalni, ali pa poldnevni pouk. Torej na eni strani učiteljstvo v izpiti brez službe, na drugi strani pa šole oziroma razredi brez učiteljstva. Tako zahtevajo — krediti. In da se ta velika vrzel vsaj deloma zamaši, so iznašli novo kategorijo — volonterje. Tem se ne vsteje zastojarska službena doba ne v napredovanju, ne v penziji in niti ne za usposobljenostni izpit. Pač pa gojijo lahko tihe nade, da se jih bode upoštevalo pred vsemi drugimi takrat, ko bodo zopet na razpolago krediti.

Tisti, ki so se izmislili to novo kategorijo, pač niso prevdarili, kakšno občutno škodo so s tem zadali šoli, učiteljstvu, volonterjem samim in obenem tudi zausnično šolski upravi. Pa si oglejmo malo bliže to zadevo!

Zastojarsko službo more opravljati le gmotno dobro situiran človek. Takih je pa med naraščanjem v naši dobi jako malo. In od tega že itak nizkega števila se jih bode bore malo oglasilo za tako tlačenstvo pod tako prismojnim pogoji. V prvi vrsti bi morala še priti v poštev tisti, kateri bi lahko nastopili tako mesto doma, če je seveda prosto. Učitelj začetnik pa naj bi nikoli ne nastopil službe v domačem kraju! To bi moral biti princip! Razlogov za to menda ni potreba posebej navajati. V interesu šole kakor njega samega je, da nastopi prvo službo v tujem kraju, kjer je nepoznan in nihče ne ve, v kakih razmerah je živel doma in nima nobenih moralnih ali drugih obvez napram nikomur izza dobe svojih študij. Le tako more vršiti neovirano svoj poklic mladini in sebi v svrhu nadaljnje izobrazbe v prid.

Brez dvoma je, da se jih bode nekaj oglasilo za tako službovanje tudi izven domačega kraja in celo takih, ki bodo prejeli malo od doma nezadostno podporo za hrano, stanovanje in obleko. Kaj bode preostalo tem revežem drugega nego stradanje in sploh živeti in nastopati svojemu stanu neprimer- no. Tako si bodo nakopali že pri prvem koraku v izvrševanju svojega nelahkega poklica kak bolezn, ki jih bode spremljala mor- da vse življenje do preranega — groba. Mnogi izmed njih se bodo morali zadolžiti, da bodo mogli vsaj za silo izhajati. Kaj se pa pravi imeti dolgovne mlademu človeku ob že itak skromni plači tega tisti gospodje, ki so pogruntali to kategorijo, ne vedo in niso tega nikoli okušali. Dolg je breme, ki te tišči k tlom toliko časa, dokler se ga ne iznebiš, ali pa zapadeš ravnodušnosti. Če si pa postal napram dolgovom enkrat že ravnodušen in brezbržen, potem si izgubljen za celo življenje.

LISTEK.

PAVLE SARSON:

Moja čitanka za III. i IV. razred osnovnih škola u Sloveniji.

Napomene o sastavu i potrebi.

Nastava srpskog ili hrvatskog jezika u Sloveniji počinje tek u III. razredu osnovne škole, u doba dakle, kad već deca prilično dobro čitaju i pišu slovačku latinicu.

Prema osnovnom načelu, od poznata k nepoznatom i od lakšega k težem, bez sumnje je potrebno da početna čitanka za ove škole ima, kao uvod, vežbanja u izgovoru, čitanju i pisanju onih glasova (slova) srpsko-hrvatske latinske abecede, kojih slovenačka azbuka nema, a to su: č, d (mnogi ga i sada pišu dj), dž, lj, nj.

Sastavljajući ovu čitanku, smatrao sam stoga kao neophodno potrebno da složim najpre kratka vežbanja u izgovaranju, čitanju i pisanju tih glasova ili slova, pa se nadam da će ta vežbanja dobro doći i učiteljima i đacima.

Posle tih vežbi i izučanja čitave naše latinske abecede, prelaзи se na čirlicu kao drugo naše pismo. Iz vlastitog iskustva znamo, da tko zna da čita i piše latinicu, može za 2—3 sata da nauči i čirlicu.

To je samo gmotna stran. Moralna pa ni nič boljša. Kako bode poučeval v razredu človek, ki ga tarejo gmotne skrbi in z zavestjo, da dela zastoj, to si lahko mislimo. Ako se volonterstvo za silo še obnese morda pri pošti, ali pa v drugih poklicih, kjer se dela za mizo s peresom in papirjem in kjer je res potrebna praksa za izvrševanje bodočega poklica, se prav gotovo ne more obnesti v šoli, kjer se vrši delo z živimi dušami. Pri vzgoji in pouku mladine zagrešene napake se ne dajo tako popraviti, kakor na pake v — aktih.

Velika napaka je tudi v tem, da se fu od uprave same uvaja razlika in velika socialna krivica pri naših najmlajših tovariših

ALBERT ZERJAV:

Tednik kot centralni mladinski list.

I.

V razvoju slovenskega šolsko-reformnega gibanja moremo po vojni zaznamovati med drugimi še posebej dvoje dogodkov, ki pomenjata na domačih tleh močen in siguren korak napredka.

Prvi kres, ki je v silnem žaru in svitu razsvetlil novo obzorje, je zanimal Fran Zgeč s svojo brošuro »Vzgoja najširših plasti našega naroda«, ki je predramila malone vsakega učitelja v sleherni gorski vasi, da je začel gledati z dvojnimi očmi, razmišljati, poizkušati in — trdno verovati v novo bodočnost šole, otroka in poklica. Vsebinska teženja Zgečevega prvenca je na mah postala tako aktualna, da so se z njo bavila vsa učiteljska društva na svojih rednih zborovanjih. Če smo odkritosrčni, zamoremo pripoznati, da so se po tem uprav revolucionarnem sunku začeli mnogi strankarsko-politični interesi urno — umikati pred stanovsko-poklicnimi zadevami, ki so stopila v vidno ospredje. Prav nič manjši dogodek v šolskem življenju, zlasti v njegovi praksi, je povzročila Bregantova knjiga »Elementarni razred«, ki je v letošnjih glavnih počitnicah zagledala beli dan.

Od izida Zgečeve brošure, ki je obravnavala bolj s teoretične strani sodobna vzgojna vprašanja, pa do Bregantove praktične knjige so pretekla štiri leta, ki so očistila medsebojna pojmovanja in subjektivna naziranja ter slednjič izoblikovala malone — samonikel duhovni ideal velikega dela slovenskega učiteljskega kadra. Ker se zamore naša sedanja propaganda za ustvarjanje šole opirati na posamezne lastne izkušnje, to je na — konkretne oblike, zato je od danes naprej veliko lažje in enostavneje širiti in zagovarjati načela šolsko-reformnega gibanja kakor tik po našem — političnem osvobojenju. Sami na sobi smo občutili, da kdor je v začetku pri svojem podrobnejšem šolskem delu zagrabil za pravo in resnično jedro nove šole, da je ta pozneje dosegel do splošnih rezultatov ne toliko po tujih vzgledih in lepih primerih, marveč najprej po svojem — osebnem razvoju, ki je vsikdar in povsod edino resnični nositelj vsakega napredka.

Kakor rečeno: Fr. Zgečeva brošura in Bregantova knjiga tvorita dvoje dogodkov z vsemi svojimi posledicami v razvoju domače šolske reforme, ki pa še s tem ni zaključena, marveč nujno sili v — popolnejšo obliko in — bogatejšo vsebino.

II.

Doslej se je bilo treba pač v prvi vrsti ozirati na duševno-duhovni preporod potrebnega dela domačega učiteljstva, da je

in tovarišicah. Lahko imaš najboljšo zmožnost, največ veselja do učiteljskega poklica, a mesta ne dobiš za to, ker zaradi revščine in drugih razmer nisi izvrševal volonterstva. Mesto pa bo dobil oni, ki nima ne posebnih zmožnosti in še manj veselja, a je bil v položaju, da je lahko vršil zastojarsko službovanje toliko in toliko mesecev.

Gospodje! Na ta način se ne vzgajajo mladi ljudje. Tako si ne boste nikoli vzgojili dobrega, požrtovalnega učiteljstva, kakršnega naša doba potrebuje bolj, kakor ga je potrebovala katerakoli prejšnjih dob. Če pri prvem koraku v življenje ste jim ubili ideale. In učitelj brez idealov ni učitelj, ampak stroj.

postalo dovtetno in dozorevajoče za novo delo v razredu. Odslej naprej: ko je že moč na četa praktikov aktivne šole; ko so mnoga načela zadobila konkretno formo; ko že naše oblasti pripoznavajo vrednost svobodno ustvarjajoče šole, je nujno potrebno, da postrežemo tudi — otroku v razredu z odgovarjajočo knjigo, ki je v tesnem razmerju z bistvenimi načeli moderne didaktike in psihologije.

Tak prvi poizkus zaznamujemo z uvedbo predelanih Lavtarjevih računic, zlasti pri bogato ilustrirani »Računski začetnici« za elementarni razred, pri Fleretovi knjigi »Prilodne sile«, nakar se nam še obeta njegova nova elementarna čitanka, ki bo začela z obravnavo velikih tiskanih črk. V posredni zvezi s tem dejstvom je omeniti tudi vsakoletne publikacije »Mladinske Matic«, kot člena v verigi šolsko-reformnega življenja. In s tem smo menda pri kraju...

Kdor je srečno zajadril v svobodo in ustvarjanje očitujočo šolo, ta je občutil z redno zajednico vredno močno potrebo po — novi čitanki, ki bi bila v vsestranski zvezi s kompleksnim življenjem in v privlačni obliki za otroka. Ob novem delu in drugem spoznanju so današnje šolske čitanke marsikaj zgubile na svojem pomenu, na privlačnosti in uporabi. Se odraslemu človeku se nečaka pristidi knjiga, ki jo je prečital že v enem tednu, pa mora nato po njej še listati malone vsak dan eno, dve, tri... leta, kajti v taki knjigi izgubi vsaka najbolj občutena pesmica vso svojo nežnost in lirčnost, da ostane od nje otroku samo zaporedna vrsta in kitica mrtvih — črk in prav nič drugega. Zato moramo kaj pridno segati po raznih časopisih, tednikih in drugih knjigah, na katerih se še n' vsedel — šolski prah. Da povem takoj: iz dneva v dan čitimo potrebo mladinskega tednika, ki bi zamenjal ali vsaj dopolnjeval vlogo naših šolskih čitank, ki so kot prašen in povezan arhiv katerega razpuščenega društva iz minulega stoletja, ne pa knjiga sodobnega življenja...

III.

Naši izhajajoči mesečniki: »Zvonček«, »Mladi junak«, »Vrtece« i. dr. se čimdalje bolj izkazujejo za nepopolno sredstvo vzgoje, ker ne stojijo v neposredni službi šolskega pouka. Nadalje se vsled mesečnega razdobja v izhajanju brusijo vsi interesi otroka, na katerega je treba vplivati zaporedoma, stalno, ne pa samo periferično in še takrat ne s praviimi učinkujočimi sredstvi. Tudi to je treba omeniti, da niso naši mladinski mesečniki popularni v pravem smislu, na drugi strani pa je njihov delokrog deljen in s tem tudi močno — razcepljen. Mesto naših listov

in lističev, ki trpe v kvalitativnem in kvantitativnem oziru, bi mnogo dostojnejše in slgurnejše izhajali s kakim primernim — centralnim mladinskim tednikom, ki bi bil obenem zvesto ogledalo zavesti in sposobnosti domačega mladinskega literarnega in poljudno-znanstvenega pokreta.

Pred desetletji in še danes se tako brezplodno govori proti filmu, dnevnim časopisom... češ, da imajo poleg svoje dobre tudi zelo senčne strani. Nikdo ne more temu oporekati, vendar se ne da temu docela izogniti, ker je težko in nemogoče potegniti pravo in resnično mejo med dobrim in slabim, težje kot med — mojim in tvojim... Resnica je, da so postali filmi, knjige in časopisi (dobri in slabi) poslednja leta važen činitelj propagande, javnega mnenja, tendenčne vzgoje, pouka itd. Da bi torej mladini ne bilo treba segati po enostranskih političnih listih, ki zavijajo resnice na svoje čudne načine, zato smatram mladinski tednik za najprimernejšo obliko mladinskega lista, ki naj bi bil obenem naš slovenski — centralni mladinski list.

S čim bi se neki izpolnjevali predali takega lista?

O čem naj vse piše mladinski tednik?

Vse, kar izve zanimivega, lepega in koristnega naš naraščaj iz političnih časnikov, to naj nudi tudi mladinski tednik, vse ono, kar pa nasprotuje rahlim čustvom, razširja nevednost in razkol med člani človeške družbe in vzgaja kult stroge subjektivnosti, laži in pokvarjenosti, se mora opustiti in izločiti. Z ozirom na državljansko vzgojo mladine naj bi list tudi ne molčal o važnejših državnopolitičnih vprašanjih, ki morajo biti znane vsakemu državljanu. Sploh bi naj tak tednik donesl aktualne dogodke življenja doma in na tujem, v obliki potopisov zanimivosti širnega sveta, poljudno znanstveno gradivo iz vseh ravni človeškega udejstvovanja, opise življenja velmož, med katere pa štejemo poleg literatov in umetnikov tudi tehnike, zdravnike, znanstvenike... in podobno snov. Poseben del bi naj bil določen za lastna dela naših malih, za medsebojno dopisovanje, poročanje o šolskih prireditvah in delovanju otroških organizacij, za javna vprašanja, nasvete itd. Brez, četudi preproste ilustracije, slike, bi naj ne bil noben večji sestavek.

Pri nas je težko vsako večje delo; to pa zato, ker moramo ustvarjati vedno narobe: najprej fundiramo ekonomsko stran, potem šele — idejno plat. Tudi tukaj se temu ne moremo izogniti, ker nas k temu silijo naše tesne razmere in prilike.

Naš mladinski list »Zvonček« je dosegel v svoje 30. življensko leto. Ni samo svobodna želja poedinca, da bo »Zvončeku« najbrže 30. leto obenem poslednje leto — življenja, to pa zato, ker po dosedanjih smeri in obliki ne zadošča namenu novega časa in duha. Torej če bi se realizirala zamisel mladinskega tednika, potem bi se naj sporazumeli v tem, da bi vobče prenehali izhajati »Zvonček« kot dosedanj mesecnik. Morebiti bi se dalo celo doseči, da bi tudi drugi mladinski listi priznali, da je najboljšje za splošnost, če bi postali — sestavni deli novega mladinskega tednika, ki bi potem predstavljali naš — centralni mladinski list, da bi zamogli z njim tudi stopiti pred mednarodno forum kot je bil letos v Berlinu. V dobro celokupne splošnosti bi se naj zbrisali vsi osebni interesi posameznih struj, ki se v

* Prepričani smo, da se večina učiteljstva ne bo strinjala s tem naziranjem.

Op. uredn.

slo-hrvatskog jezika, sastavljaju daci pomoću učitelja kratka vežbanja na osnovi različitih članaka čitanke, i sve se vežbe pišu na tablu i u pisanke, pa se čitaju. I o tom vežbanju ovisno je znanje čirilice, odnosno lakota njene upotrebe. Jer, kao što daci tog stepena veoma hitro nauče nova slova, tako isto ih lako i zaboravljaju, ako odmah zatim ne sledi utvrđivanje ponavljanjem ili vežbanjem i upotrebom.

Raspored pisanih čirlikih slova i vežbi u ovoj čitanci nije nipošto moj »izum«, već je taj raspored prenet u glavnom iz stare Basariček-Pejnovičeve čitanke za Hrvatsku, gde je i pred rat učenje čirilice bilo obavezno. A taj prelaz sa latinice na čirlicu ima u svojim čitankama i Dr. Čajkovac, što dokazuje da ga i on smatra dobrim.

Pa kad bi u pomenutim čitankama, na mesto tog prelaza, bio tek mali i veliki, pisani i štampani čirliki alfabet, mislim da ne bi te čitanke baš mnogo izgubile na svojoj vrednosti. Jer bio raspored čirlikih slova kakav mu drago, činjenica jest da je 5 malih čirlikih slova potpuno jednakih latinskim, 5 slova delomično jednaki, 19 različitih, a malo m jednako je velikome. I kad se dobro upamte oblici ovih 19 slova, sva je čirlica već zapravo izučena, zato što su velika pisana slova veoma slična malima, pa se iz njih dadu vrlo lako izvesti, osim velikih slova b i d (oc kojih je prvo slično broju 6, a drugo broju 2). A iz pisane se abecede na školskoj tabli najlakše izvedu štampana mala i velika

abeceda, što deca veoma rado »pretiskavaju« u svoje pisanke.

Dobro je, ako deca izrezuju štampana slova iz tvrdog papira, jer će ih tako trajnije zadržati u pamćenju. U svrhu dobrog razlikovanja i pamćenja, treba osobito mala slova međusobno poređivati (primerjati).

Istaknuti mi je na ovom mestu, da su u ovoj čitanci upotrebljena samo opće priznata slova. Može se, naime, još i sada naći u nekim početnicama 5—6 čir. slova, što su samovoljno uneta i nisu opće priznata.

Napomenuti mi je na kraju, da se pri izučavanju čirilice, i kasnije za čitanja čirlikih članaka, moramo čuvati da u isto doba ne pišemo i ne čitamo latinice. Zbog toga su, ispod čirlikih članaka u ovoj čitanci, i slovenačke reči štampane čirlicom. A sa toga razloga, ni kod prvih sata izučavanja čirilice ne bi valjalo, da daci imaju pred očima u isto doba i čirlika i latinska slova. Predavanje čirilice vrši se pri tabli bez upotrebljavanja knjige. Knjiga služi samo za vežbanje i ponavljanje.

Što se tiče akcenta, reći mi je tek, da ga nisam zabeležio na rečima, koje imaju slovenački naglas, kao ni na nekih dvanaestak reči, na kojima ga ne beleže ni Vuk kao ni Damčić.

Kompoziciju i vrednost čitanke prepustam sudu onih koji po njoj rade ili se inače za nju zanimaju.